

Jakub Czaja*, Monika Kuras^{***}

Znalezisko siekiery z podniesionymi brzegami z miejscowości Turbia, pow. Stalowa Wola

Find of the flanged axe from Turbia village, dist. Stalowa Wola

In 2004 a small axe head made of bronze was found in the vicinity of Turbia village (dist. Stalowa Wola). It was a small find which has been classified as a flanged axe. That kind of finds are not very numerous in the area of south-eastern Poland. The artefact from Turbia can be dated back to the Older Bronze Age and connected with the Pre-Lusatian culture.

KEY WORDS: flanged axes, Pre-Lusatian culture, Older Bronze Age, Turbia

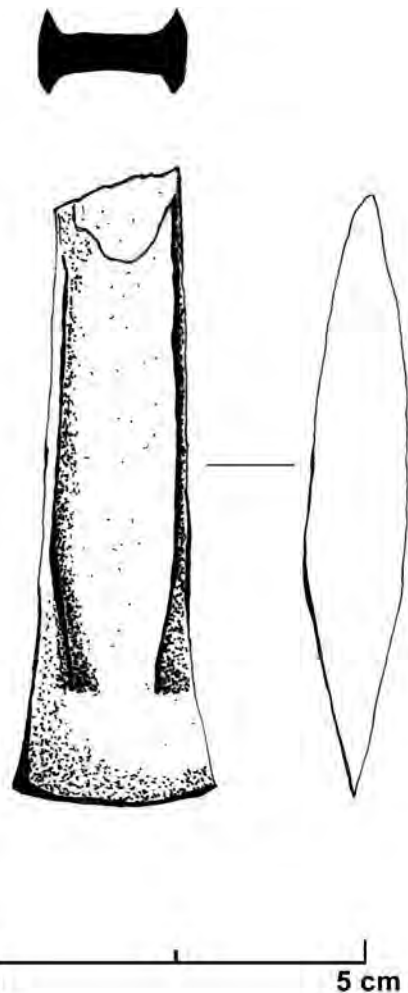
W 2004 roku w okolicy wsi Turbia, pow. Stalowa Wola, woj. podkarpackie, odkryto niewielką siekierę¹, wykonaną z brązu. Opisywany przedmiot jest znaleziskiem luźnym. Stan jego zachowania należy określić jako dobry, bowiem poza niewielkim ukruszonym fragmentem obucha, nie ma on żadnych większych ubytków. Wymiary siekiery są następujące: długość całkowita – 8,4 cm, szerokość ostrza – 2,7 cm, maksymalna grubość – 1,7 cm, waga – 100 g.

Siekiera ma kształt trapezowaty, w przekroju zaś jest romboidalna. Charakteryzuje się słabo wyodrębnionym ostrzem i obuchem (obecnie nadkruszonym), który pierwotnie był zakończony prosto. Podniesione brzegi siekiery są raczej niskie, końce samych brzegów lekko zaokrąglone, noszące w niektórych miejscach wyraźne ślady zakuwania (ryc. 1, 2).

Omawiany egzemplarz reprezentuje typ siekier z podniesionymi brzegami niezbyt licznie rejestrowanych w Polsce południowo-wschodniej (ryc. 3). Najbliższe analogie pozwalają łączyć siekierę z Turbi z wyróżnianym w literaturze typem Kłodzisko (wariant A – W. Blajer 1990, s. 24–25; A. Szpunar 1987, s. 58–62). Wspomniany rodzaj siekier z podniesionymi brzegami, w starszej literaturze funkcjonujący jako typ północnoniemiecki, jest charakterystyczny dla starszej epoki brązu. Należy go wiązać z fazą klasyczną kultury przedłużyckiej (M. Gedl 1975, s. 53, 54; 1980, s. 112, 113, 114). Najbliższy pod względem formy do okazu z Turbi jest egzemplarz siekiery z miejscowości Głazów, pow. Gorzów Wielkopolski (A. Szpunar 1987, s. 59, tabl. 17).

Siekier z podniesionymi brzegami są w większości wypadków znaleziskami pojedynczymi, pozbawionymi kontekstu.

¹ Siekierkę do zbiorów Muzeum Regionalnego w Stalowej Woli przekazał Tomasz Podolak. Zabytek jest wpisany do inwentarza Muzeum pod numerem MRS/A/1179.

Ryc. 1. Siekiera z Turbi (pow. Stalowa Wola) (rys. J. Czaja)
Abb. 1. Beil aus Turbia (Kr. Stalowa Wola) (Zeichn. J. Czaja)

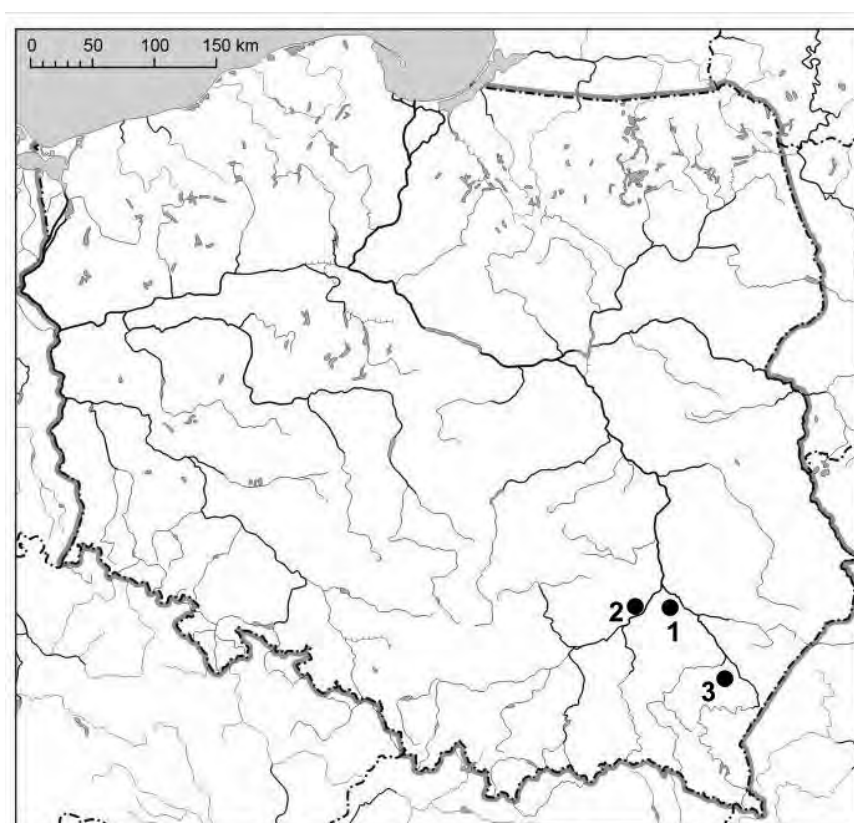
* Al. Jana Pawła II 8/31, 37-450 Stalowa Wola, czaja.jakub@wp.pl

** Muzeum Regionalne w Stalowej Woli, ul. Sandomierska 1, 37-464 Stalowa Wola, mkuras@muzeum.stalowawola.pl

Ryc. 2. Zdjęcie zabytku (fot. J. Czaja)

Abb. 2. Fundaufnahme (Fot. J. Czaja)

1. Turbia; 2. Piaseczno; 3. Maćkówka

Ryc. 3. Mapa przedstawiająca znaleziska siekier z podniesionymi brzegami z terenu Polski południowo-wschodniej

Abb. 3. Karte mit Funden der Randleistenbeile aus dem südostpolnischen Gebiet

Rzadko wchodzą w skład zespołów grobowych lub skarbów (M. Gedl 1975, s. 54). W inwentarzu brązowych siekier związanych z kulturą przedłużycką wyróżnić można dwa zasadnicze typy tych przedmiotów: siekiery z podniesionymi brzegami oraz siekiery z piętą (M. Gedl 1975, s. 53). Jak już wspomniano, egzemplarz z Turbi reprezentuje tę pierwszą kategorię.

Znaczna część siekier z podniesionymi brzegami (w typie północnoniemieckim) grupuje się w rejonie północnej części

ekumeny kultury przedłużyckiej, a więc na obszarze Pomorza i Meklemburgii. Znane są także znaleziska podobnych siekier z terenów Śląska, jednak nie są one liczne (M. Gedl 1975, s. 54).

Jak wzmiankowano, siekiera z Turbi (podobnie jak większość brązowych siekier z tego okresu) jest znaleziskiem bezkontekstowym, co niestety nie pozwala na bardziej szczegółową identyfikację przestrzenną. Jeśli chodzi o samo miejsce znalezienia – wieś Turbię – to w literaturze archeologicznej

pojawia się ona wcześniej w kontekście dwóch dużych stanowisk związanych z osadami (S. Czopek 2003, s. 126; K. Moskwa 1976, s. 314–318).

W 1942 r. R. Jamka przeprowadził na terenie wsi ratownicze badania wykopaliskowe, napotykając wielokulturowe obiekty o charakterze osadowym. Ich wyposażenie stanowiła głównie ceramika, w przeważającej większości związana z tarnobrzeską kulturą łużycką (K. Moskwa 1976, s. 314).

Brązowa siekiera z Turbi jest zabytkiem wyjątkowym ze względu na jej terytorialnie odległe analogie i brak jakichkolwiek bliższych nawiązań w materiale archeologicznym z Polski południowo-wschodniej. Owszem, znane są znaleziska siekier brązowych reprezentujących formę z podniesionymi brzegami, jednak są to zabytki typologicznie wyraźnie odbiegające od opisywanego tu przedmiotu. W tym miejscu nadmienić należy, iż są to odkrycia incydentalne.

Siekiera z Piaseczna, pow. Sandomierz, znaleziona w 1959 roku, podobnie jak okaz z Turbi, jest znaleziskiem luźnym. Odkryty na terenie kopalni siarki zabytek datowany jest na III/IV okres epoki brązu (K. Moskwa 1976, s. 255). Forma przedmiotu z Piaseczna nieco różni się od siekiery z Turbi: reprezentuje również typ Kłodzisko, jednak należy łączyć go z wariantem C (A. Szpunar 1987, s. 64).

Drugi, znany z Polski południowo-wschodniej egzemplarz siekiery z podniesionymi brzegami, wchodził w skład skarbu z Maćkówki, pow. Przeworsk (S. Czopek 2003, s. 125; K. Moskwa 1976, s. 235; A. Szpunar 1987, s. 76). Zespół 49 przedmiotów brązowych, datowany na IV okres epoki brązu, poza wspomnianą siekierą zawierał także szereg innych zabytków, takich jak: siekierki z tuleją, naszyjniki, bransolety, naramienniki oraz szpile (K. Moskwa 1976, s. 236). Podkreślić trzeba, że forma siekiery z Maćkówki typologicznie wyraźnie odbiega od zabytku z Turbi, mimo że obie są egzemplarzami z podniesionymi brzegami.

Na zakończenie warto wspomnieć o możliwej, domniemanej roli, jaką opisywane siekierki (w tym także zabytek z Turbi) mogły odgrywać w pradziejach. W literaturze znana jest bowiem hipoteza o funkcji podobnych przedmiotów jako rodzaju płacidła (S. Kadrow 2001, s. 145 tdl). Przemawiać za tym mogą takie argumenty, jak: wyraźnie zestandaryzowana forma oraz ujednolicona waga. Poza tym obecność brązowych siekier (reprezentujących nie tylko typ z podniesionymi brzegami) w zespołach zwartych oraz depozytach bagiennych, może również wskazywać na ich funkcję obrzędową (W. Blajer 2001, s. 90).

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

Blajer W. 1990	<i>Skarby z wczesnej epoki brązu na ziemiach polskich</i> , „Prace Komisji Archeologicznej PAN”, t. 28, Wrocław.	1980	<i>Epoka brązu i wczesna epoka żelaza</i> , Kraków.
2001	<i>Skarby przedmiotów metalowych z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza na ziemiach polskich</i> , Kraków.	Kadrow S. 2001	<i>U progu nowej epoki</i> , Kraków.
Czopek S. 2003	<i>Pradzieje Polski południowo-wschodniej</i> , Rzeszów.	Moskwa K. 1976	<i>Kultura łużycka w południowo-wschodniej Polsce</i> , Rzeszów.
Gedl M. 1975	<i>Kultura przedłużycka</i> , Wrocław.	Szpunar A. 1987	<i>Die Beile in Polen I</i> , [w:] „Prähistorische Bronzefunde”, Abteilung 9, Band 16, München.

Jakub Czaja, Monika Kuraś

Randleistenbeil aus der Ortschaft Turbia, Kr. Stalowa Wola

Zusammenfassung

Der vorliegende Beitrag präsentiert ausführlich das Randleistenbeil, das 2004 zufällig in der Ortschaft Turbia (Kr. Stalowa Wola) gefunden wurde. Der behandelte Fund ist in Bezug

auf seinen Fund- und Kulturkontext besonders interessant. In typologischer Hinsicht vertritt er den in Südostpolen selten vorkommenden Typ eines Randleistenbeils.